

Juozas Senkus yra gimęs 1907 m. liepos mėn. 18 d. Teiberių kaime, Vilkaviškio rajone. 1928 m. baigė Vilkaviškio gimnaziją. Vėliau studijavo lituanistikos mokslus Kauno universitete, kurį baigė 1937 m. Šalia studijų 1929–1930 m. buvo Jono Jablonskio sekretoriumi. Didžiojo kalbininko įtakoje gabus jaunuolis nuo tol visas savo jėgas paskyrė lietuvių kalbos mokslo studijoms. 1933 m. jis baigė Kaune organizuotus dialektologijos kursus. Dar studijuodamas universitete, 1931 m. pradėjo dirbti Lietuvių kalbos žodyno redakcijoje, kurioje su tam tikromis pertraukomis dirbo iki pirmųjų pokario metų.

1944–1951 m. J. Senkus buvo Vilniaus universiteto Lietuvių kalbos katedros vyresniuoju dėstytoju. Skaitė lietuvių dialektologijos, akcentologijos, istorinės gramatikos ir žodžių darybos kursus. Nuo 1951 m. perėjo į Lietuvos TSR Mokslų akademijos Lietuvių kalbos ir literatūros institutą, kuriame dirbo iki pat mirties (1970.X.29).

Bene daugiausia J. Senkus yra nusipelnęs lietuvių dialektologijai. Pokario metais kurį laiką jis buvo Lietuvoje svarbiausias šios srities specialistas ir naujų dialektologijos kadru ugdytojas. Jis padėjo pagrindus dabar sudaromam lietuvių kalbos atlasui, buvo vienas svarbiausių atlaso programos ir instrukcijos autorių, pirmųjų dialektologinių ekspedicijų organizatorius. Pats ištyrė nemaža gyvenamųjų punktų. Ypač daug duomenų sukauptė iš gimtojo kapsų bei zanavykų krašto. Už darbą „Pazanavykio kapsų tarmė“ 1956 m. jam buvo suteiktas filologijos mokslų kandidato laipsnis. Jo labai svarbūs šios srities darbai paskelbti tęstiniuose „Lietuvių kalbotyros klausimų“ (III t.) ir „LTSR Mokslų akademijos darbų, A serijos“ (1955 m. I t., 1958 m. II t., 1959 m. II t., 1960 m. I ir II t., 1961 m. I t., 1962 m. II t., 1968 m. I t.) leidiniuose. Iš kitų dialektologinių darbų pažymėtini Lazūnų šnektos Baltarusijos TSR aprašas

(„LTSR Mokslų akademijos darbų“ 1958 m. I t.) bei tekstai („Lietuvių kalbotyros klausimų“ II t.) ir pirmosios lietuviškos knygos tarmės tyrinėjimas („Lietuvių kalbotyros klausimų“ I t.).

J. Senkus daug nuveikė lietuvių leksikografijos srityje. Nuo 1931 m. įsitraukęs į akademinio „Lietuvių kalbos žodyno“ darbą, praktiškai jo nemetė iki pat mirties. Jis surinko tūkstančius žodžių iš įvairių Lietuvos vietų, daugiausia savo gimtojo krašto (Geistarų apylinkės). Daug prisidėjo prie dviejų pirmųjų akademinio žodyno tomų (I ir II leidimo) redagavimo ir prie aštuntojo tomo parengimo spaudai. Nemažą indėlį įdėjo ir į „Dabartinės lietuvių kalbos žodyną“.

J. Senkus yra nemaža tyręs lietuvių onomastiką. Jau Kauno universitete jo diplominis darbas „Pavardinės šeimos narių priesagos“ lietė šią sritį. Tačiau daugiausia į šį darbą jis įsitraukė vėliau, dirbdamas Lietuvių kalbos ir literatūros institute. Yra surinkęs daug vietovardžių ir asmenvardžių, tikrines jų kirčiavimą, formą, rašybą, prisidėjęs prie norminių lyčių nustatymo. Svarbiausiais jo šios srities darbais laikytinos studijos apie Mažvydo vardą ir pavardę („Senoji lietuviška knyga“, Kaunas, 1947), mažybinius upių ir ežerų vardus („LTSR Mokslų akademijos darbų“ 1963 m. II t.), Šešupės ir Jiesios intakus („Lietuvių kalbotyros klausimų“ VI t.). J. Senkus buvo vienas iš 1963 m. išleisto „Lietuvos TSR upių ir ežerų vardyno“ redaktorių.

Daug J. Senkus yra rūpinęsis bei rašęs ir bendrinės lietuvių kalbos ugdymo klausimais, prisidėjęs prie taisylingų normų įdiegimo. Kalbos kultūros klausimais jis yra paskelbęs keliasdešimt straipsnių, kuriuose nagrinėjami aktualūs žodžių darybos, morfologijos, linksnių vartojimo, leksikos, akcentologijos, rašybos ir kt. klausimai.

Z. Zinkevičius